

Information om Ålandsbanken och dess värdepapperstjänster

Information om Ålandsbanken Abp

Ålandsbanken Abp har tillstånd att såsom inlåningsbank bedriva kreditinstitutsverksamhet i enlighet med den finska kreditinstitutslagen (610/2014) och hypoteksbanksverksamhet i enlighet med den finska lagen om hypoteksbanksverksamhet (688/2010) samt att tillhandahålla investeringstjänster och sidotjänster i enlighet med den finska lagen om investeringstjänster (747/2012). Ålandsbanken Abp är också registrerad som försäkringsförmedlare hos den finska Finansinspektionen enligt den finska lagen om försäkringsdistribution (234/2018).

Verksamheten i Sverige bedrivs genom Ålandsbanken Abp (Finland), svensk filial.

Kontaktuppgifter

Ålandsbanken Abp (Finland), svensk filial (nedan Ålandsbanken)

Stureplan 19, 107 81 Stockholm

Organisationsnummer 516406-0781

Telefon: +46 (0) 8 791 48 00 (växel)

Telefon: +46 (0) 771 415 415 (Kundservice)

Telefax: +46 (0) 8 24 78 32 (Kundservice)

Webbsidor: www.alandsbanken.se

E-post: info@alandsbanken.se

Ålandsbanken Abp, på engelska Bank of Åland Plc

Nygatan 2, PB 3, AX-22101 Mariehamn

FO-nummer 0145019-3

Säte Mariehamn

Tillsyn

Ålandsbanken står under tillsyn av den finska Finansinspektionen, Snellmansgatan 6, PB 103, 00101 Helsingfors, www.finansinspektionen.fi.

I vissa frågor står Ålandsbanken även under tillsyn av den svenska Finansinspektionen, Brunnsgränd 3, Box 7821, 103 97 Stockholm, www.finansinspektionen.se.

Språk

Ålandsbanken tillhandahåller service och dokumentation på svenska.

Kommunikation mellan bank och kund

Kommunikationen sker via Ålandsbankens webbsidor, brev, e-post, fax, Internetkontoret, Mobilbanken, kundmöten och telefon. Vid sändande och mottagande av order används i regel Internetkontoret, kundmöten och telefon.

Telefonsamtal mellan Ålandsbanken och kund bandas och kommunikation bevaras. Kopior av bandade samtal och annan bevarad kommunikation med kunden finns från och med den 3 januari 2018 tillgängliga på begäran under en period på fem år och, om den behöriga myndigheten begär det, under en period på upp till sju år.

Värdepapperstjänster

Ålandsbanken tillhandahåller diskretionär portföljförvaltning, icke-oberoende investeringsrådgivning, utförande av order i finansiella instrument, vidarebefordran av order i finansiella instrument samt sidotjänster som avses i den finska lagen om investeringstjänster.

Diskretionär portföljförvaltning

Före ingående av avtal om diskretionär portföljförvaltning kommer Ålandsbanken att begära information om kundens kunskap och erfarenhet gällande placeringar, investeringsmål, riskprofil och finansiella situation. Den bedömning Ålandsbanken gör på basis av kundens svar kallas lämplighetsbedömning eller behovsanalys och bedömningen görs för att kunna anpassa portföljen efter kundens behov. Om Ålandsbanken inte får den begärda informationen från kunden, får Ålandsbanken inte tillhandahålla diskretionär portföljförvaltning. Informationen används även till att bedöma om kunden tillhör målgruppen för de instrument vilka ingår i kundens portfölj.

Ålandsbanken kan i vissa fall lägga ut förvaltningen av delar av eller hela portföljer till andra bolag inom koncernen.

Närmare information om Ålandsbankens portföljförvaltningstjänst finns i avtal om portföljförvaltning inklusive dess bilagor.

Icke-oberoende investeringsrådgivning

Ålandsbanken tillhandahåller icke-oberoende investeringsrådgivning. Ålandsbanken kallar inte sin rådgivning för oberoende rådgivning eftersom Ålandsbanken vill förbehålla sig möjligheten att rekommendera Ålandsbanken Fondbolag Ab:s fonder när det är lämpligt med tanke på kundens omständigheter. Ålandsbanken kan i vissa fall ta emot incitament från produktleverantörer vid tillhandahållande av icke-oberoende rådgivning. Ålandsbanken lämnar både förhands- och efterhandsinformation till kunden om eventuella incitament som ges eller tas emot i samband med kundens placeringar.

Innan Ålandsbanken tillhandahåller investeringsrådgivning kommer Ålandsbanken att begära information om kundens kunskap och erfarenhet gällande placeringar, investeringsmål, riskprofil och finansiella situation. Utgående från kundens svar utför Ålandsbanken en lämplighetsbedömning. Bedömningen görs för att investeringsråden ska anpassas efter kundens behov. Informationen som kunden lämnar används också till att bedöma att kunden tillhör målgruppen för de instrument som rekommenderas. Om Ålandsbanken inte får den begärda informationen från kunden, får Ålandsbanken inte tillhandahålla investeringsrådgivning.

Ålandsbanken förbinder sig inte att tillhandahålla en regelbunden bedömning av lämpligheten hos de finansiella instrument som rekommenderats kunden vid investeringsrådgivning. Ålandsbanken erbjuder istället sina Private Banking- och Premium Banking-kunder ett årligt möte med sin rådgivare för en genomgång av kundens situation och placeringar.

Urval av finansiella instrument

Premium Banking-kunder tillhandahålls icke-oberoende rådgivning gällande ett urval placeringsfonder som förvaltas av Ålandsbanken Fondbolag Ab som är ett dotterbolag till Ålandsbanken samt ett brett urval av placeringsfonder förvaltade av förvaltare utan anknytning till Ålandsbanken, som valts ut av Ålandsbanken Fondbolag Ab:s Manager selection -team.

Private Banking -kunder tillhandahålls icke-oberoende rådgivning gällande ett brett urval av olika typer av finansiella instrument där det kan ingå placeringsfonder som förvaltas av Ålandsbanken Fondbolag Ab, placeringsfonder förvaltade av förvaltare utan anknytning till Ålandsbanken som valts ut av Ålandsbanken Fondbolag Ab:s Manager selection -team, noterade aktier och depåbevis, skuldinstrument, börshandlade instrument (exempelvis ETF, ETN), standardiserade derivat (exempelvis aktie- och indexderivat), warranter och certifikat.

Ekonomiska förbindelser kan föreligga mellan Ålandsbanken och enheter som tillhandahåller ovan nämnda finansiella instrument.

Icke-oberoende investeringsrådgivning som tillhandahålls Ålandsbankens Private Banking -kunder baserar sig på en analys som görs utifrån ett urval av olika instrumenttyper, geografiska områden, sektorer och risknivåer.

Ålandsbanken erbjuder ett brett utbud av externa fonder och ETF:er. På Ålandsbankens lista över särskilt utvalda fonder återfinns de fonder som bedöms som de främsta i varje enskild sökning, efter att ha genomgått och godkänts enligt en strukturerad kvalitativ och kvantitativ process. Avkastning, risk, fondbolagets organisation och filosofi är faktorer som granskas i urvalsprocessen. På den utvalda listan finns breda geografiska fonder på aktie- och räntesidan, samt smalare fonder, som placerar i exempelvis enskilda länder, branscher eller sektorer. De särskilt utvalda fonderna följs löpande upp och konkurrensutsätts mot övriga fonder tillgängliga i det analysverktyg samt via de fondplattformar som används av Ålandsbanken.

Råd gällande direkta aktieplaceringar baseras på investeringsrekommendationer som tas fram av Ålandsbanken Fondbolag Ab:s förvaltningsteam "Nordiska Aktier". Urvalet av aktier som övervägs är noterade aktier emitterade av bolag i Norden.

Gällande börshandlade instrument, exempelvis ETF:er och ETN:er kan instrument från alla sektorer, geografiska områden och emittenter övervägas.

Ålandsbankens ränteförvaltning genomför kontinuerligt en bred analys av kreditmarknaden där i första hand makroanalysen ligger till grund för analysen. Rekommendationer i skuldinstrument kan ges gällande direktägda nordiska företagsobligationer från olika branscher. Instrumenten kan vara både instrument med låg kreditrisk (AAA till BBB+) (investmentgrade)

och instrument med högre kreditrisk (BB+ till B-) (high yield).

Utförande eller vidarebefordran av order på kundens initiativ

Vid utförande eller vidarebefordran av order på kundens initiativ med okomplicerade instrument (nedan execution only) bedömer Ålandsbanken inte regelmässigt om det okomplicerade instrumentet är lämpligt för kunden och inte heller om kunden har tillräckligt med kunskap och erfarenhet för att förstå alla risker förknippade med det okomplicerade finansiella instrumentet. I samband med att Ålandsbanken tillhandahåller execution only, kommer Ålandsbanken, på grund av otillräckliga uppgifter om kunden, i regel inte heller att bedöma om kunden tillhör målgruppen för instrumentet. Orderläggning via Internetkontoret anses i regel alltid uppfylla kriterierna för execution only.

Rapportering till kund

Ålandsbankens kunder får regelbundet rapporter om resultatet av de tjänster som Ålandsbanken tillhandahåller.

När Ålandsbanken har utfört en order för en kunds räkning skickas enligt huvudregel en avräkningsnota till kunden, omgående efter utförandet eller senast följande affärsdag.

Alla kunder med finansiella instrument i förvar hos Ålandsbanken får en kvartalsvis översikt över de finansiella instrumenten i förvar.

Vid diskretionär portföljförvaltning tillhandahåller Ålandsbanken regelbundet information om tjänstens resultat i enlighet med tjänsteavtalet.

Ålandsbanken rapporterar till kunden om det totala värdet på en diskretionärt förvaltd portfölj minskar med 10 % jämfört med värdet vid senaste rapportering till kund.

Värdenedgång rapporteras även till icke-professionella kunder vars positioner i finansiella instrument som har hävstångseffekt eller eventalförpliktelsestransaktioner minskar i värde med 10 %.

Vid tillhandahållande av investeringsrådgivning till icke-professionella kunder lämnar Ålandsbanken, innan transaktionen genomförs, dokumentation av rådgivningstillfället inklusive en bedömning av lämpligheten till kunden.

Närmare information om Ålandsbankens rapportering till kund finns i respektive tjänsteavtal.

Priser och avgifter

Vid var tid gällande prislista kan fås på begäran och finns tillgänglig på Ålandsbankens kontor och webbsidor. Villkoren för betalning och annat fullgörande framgår av respektive tjänsteavtal.

I samband med tillhandahållande av investeringstjänster ger Ålandsbanken information, både på förhand och regelbundet under investeringens varaktighet, om samtliga kostnader och tillhörande avgifter. På kundens begäran lämnar Ålandsbanken närmare information om kostnadsposterna.

I samband med tillhandahållande av investeringstjänster innehåller Ålandsbanken i vissa fall skatt. Det kan också tillkomma skatter, avgifter och andra kostnader som Ålandsbanken varken påför eller betalar.

Beskattning

Handel med finansiella instrument medför i regel skattepåföljder för kunden. Beskattningen i anslutning till finansiella tjänster och instrument bestäms utifrån kundens individuella omständigheter. Kunden bör skaffa sig tillräcklig information om beskattning och skattepåföljder redan innan investeringsbeslut fattas. För information om skattepåföljder som enligt svensk lagstiftning uppstår vid ett investeringstillfälle kan kunden vända sig till en skatterådgivare. Kunden bör även beakta att beskattningen av en investering kan ändras med tiden, beroende antingen på en förändring i de individuella omständigheterna eller i skattelagstiftningen.

Kundklassificering

Ålandsbanken klassificerar sina kunder enligt värdepappersmarknadslagen (2007:528) i tre olika kundkategorier; icke-professionell, professionell och jämbördig motpart. Syftet med klassificeringen är att anpassa investerarskyddet och Ålandsbankens skyldigheter gentemot kund enligt den enskilda kundens förutsättningar. Mera information om detta finns i informationsbladet om kundklassificering.

Förvaring och skydd av kundmedel

Ålandsbanken är skyldig enligt lag att hålla kunders finansiella instrument avskilda från Ålandsbankens egna.

Finansiella instrument som är förtecknade i kundens depå kan Ålandsbanken i vissa fall låta förteckna och förvara hos annat värdepappersinstitut i Sverige eller i utlandet, så kallat depåförande institut. I regel sker förvaringen i Ålandsbankens namn för kunders räkning, separat från Ålandsbankens egna medel.

Kunder kan i vissa fall även ha egna värdepapperskonton hos Euroclear Sweden AB. Dessa konton pantsätts mot Ålandsbanken för att kunna redovisas i respektive kunds depåutdrag.

Kundens fysiska värdepapper förvaras i kundens namn i Ålandsbankens valv.

Vid förteckning och förvaring hos depåförande institut i utlandet kan det på grund av utländsk lag finnas risk att kundens finansiella instrument inte är separerade från det depåförande institutets eller Ålandsbankens egna värdepapper. Risk finns att kundens rättigheter som är knutna till de finansiella instrumenten eller medlen varierar beroende på vilken lagstiftning som blir tillämplig. Skulle den utländska banken bli insolvent gäller olika regler i olika länder.

Ålandsbanken kan inte garantera kvittningsskydd för kundens värdepapper.

En närmare beskrivning av Ålandsbankens förvaring av kundmedel finns i respektive tjänsteavtal.

Om Ålandsbanken skulle försättas i konkurs, och i de fall kundens medel av någon orsak inte skulle vara avskilda från Ålandsbankens, blir bestämmelserna om investerarskydd och insättningsgaranti tillämpliga. En icke-professionell kund kan genom ersättningsfonden eller insättningsgarantifonden få viss ekonomisk ersättning för förlust av sina finansiella instrument och medel som vid konkurs förvaras hos Ålandsbanken tillsammans med Ålandsbankens egna medel.

Investerarskydd

Ålandsbanken är ansluten till den i Finland lagstadgade ersättningsfonden för investerare. Fonden tryggar utbetalningen av klara och ostridiga fordringar om Ålandsbanken på grund av insolvens eller annan motsvarande omständighet inte kan betala eller överlåta de finansiella instrumenten inom stadgad tid. Fonden ersätter inte förluster orsakade av kursfall eller oriktiga investeringsbeslut. Investerarskyddet från ersättningsfonden kompletteras med skydd från den svenska Riksgälden. Investeraren ersätts med upp till 250 000 kronor.

Insättningsgaranti

Insättningar omfattas av den i Finland lagstadgade insättningsgarantin. Insättningsgarantin ersätter kontoinnehavarnas insättningar, om dessa blir indisponibla på grund av kreditinstitutets permanenta betalningssvårigheter. Kontoinnehavarens ersättning är maximalt 100 000 euro per kreditinstitut. Detta innebär att en kontoinnehavares alla insättningar hos ett och samma kreditinstitut läggs samman vid fastställande av ersättningens storlek. Insättningar i Ålandsbanken Abp och Ålandsbankens svenska filial räknas som insättningar i samma kreditinstitut.

Kundens fordringar omfattas antingen av ersättningsfonden för investerare eller av insättningsgarantifonden. Inga tillgångar omfattas av dubbel garanti. Mer information om investerarskyddet och insättningsgarantin finns i respektive tjänsteavtal.

Information om intressekonflikter

Generellt

Ålandsbanken tillhandahåller en heltäckande finansiell service och ett brett utbud av finansiella tjänster där många skilda funktioner ingår inom olika områden. Det medför att intressekonflikter kan uppkomma mellan de intressen som Ålandsbanken eller andra bolag inom Ålandsbankenkoncernen inklusive ledning, personal eller andra relevanta personer företräder och de intressen som kunder till Ålandsbanken företräder eller att en sådan konflikt uppstår mellan olika kunders intressen. Med intressekonflikter avses även sådana intressekonflikter som kan förekomma mellan olika verksamheter inom Ålandsbanken och andra verksamhetsområden inom koncernen.

Exempel på sådana intressekonflikter som skulle kunna uppstå är att Ålandsbanken inklusive ledning och personal enligt ovan:

- erhåller en ekonomisk vinst eller undviker en ekonomisk förlust på kundens bekostnad, exempelvis vid handel för egen räkning,
- har ett annat intresse än kunden avseende resultatet av den tjänst som tillhandahålls kunden eller av den transaktionen som genomförs för kundens räkning,
- tar emot eller kan komma att ta emot incitament av någon annan person än kunden i samband med att en tjänst tillhandahålls kunden, eller
- bedriver samma slags verksamhet som kunden.

- Ålandsbanken har vidtagit alla lämpliga åtgärder för att identifiera, förebygga eller hantera intressekonflikter som uppkommer i verksamheten. Nedan listas några områden som Ålandsbanken identifierat inom vilka potentiella intressekonflikter kan uppstå och där det finns risk för att en eller flera kunders intressen påverkas negativt är följande:
- handel med finansiella instrument för Ålandsbankens räkning samtidigt som handel sker för kunders räkning,
- tillhandahållande av investeringsrådgivning och portföljförvaltning,
- orderhantering,
- ersättning till anställda,
- sidouppdrag och jävsfrågor,
- anställdas privata transaktioner, och
- utläggning av verksamhet.

Bankens åtgärder

Ålandsbanken har fastställt interna riktlinjer för hantering av intressekonflikter där det beskrivs hur intressekonflikter ska hanteras för att undvika att kundens intresse påverkas negativt. De anställda ska alltid i första hand tillvarata kundens intresse. Ålandsbanken ska vid tillhandahållande av investeringstjänster behandla kunder rättvist och i enlighet med god sed utan att missgynna någon kund till förmån för någon annan.

För att undvika att intressekonflikter uppstår har Ålandsbanken vidtagit ett flertal administrativa och organisatoriska åtgärder så som att hålla koncernens olika verksamheter, mellan vilka det kan uppstå intressekonflikter, åtskilda från varandra så att information inte otillbörligt kan utnyttjas i någon annan del av koncernen. Regler om sekretess ska alltid iaktas både internt och externt.

Förutom ovan nämnda åtgärder har ett flertal interna riktlinjer antagits där det anges hur intressekonflikter ska hanteras. Exempel på sådana interna regelverk är riktlinjer för anställdas privata transaktioner, riktlinjer för tillhandahållande av investeringsrådgivning och riktlinjer för ersättning till anställda.

Om de befintliga arrangemangen och kontrollerna som Ålandsbanken vidtagit inte räcker för att förhindra att kundens intressen kan komma att påverkas negativt, kommer Ålandsbanken på förhand att informera kunden om intressekonflikten på ett utförligt sätt och på ett sätt som gör det möjligt för kunden att förstå och spara information och därefter få möjlighet att fatta

beslut om en tjänst eller order ska genomföras.

Ytterligare information

På kundens begäran tillhandahåller Ålandsbanken närmare uppgifter om Ålandsbankens interna riktlinjer för hantering av intressekonflikter.

Incitament

I Ålandsbankens interna regelverk för hantering av intressekonflikter behandlas även incitament. Med incitament avses betalning eller mottagande av ersättning, avgifter, provisioner och andra förmåner till eller från en tredje part i samband med tillhandahållande av värdepapperstjänster till en kund.

Ålandsbanken får betala eller ta emot incitament endast under vissa förutsättningar. Vid tillhandahållande av diskretionär portföljförvaltning får Ålandsbanken inte ta emot incitament från tredje part. Mindre icke-monetära förmåner är under vissa förutsättningar undantagna. I samband med övriga värdepapperstjänster som Ålandsbanken tillhandahåller får incitament endast betalas till eller tas emot från en tredje part om syftet med avgiften eller provisionen är att höja kvaliteten på värdepapperstjänsten som erbjuds kunden. Ålandsbanken ska i sådana fall lämna kunden tillräcklig information om aktuella incitament på förhand och efter att värdepapperstjänsten utförs. Incitament får inte betalas eller tas emot om det skulle strida mot kundens intressen.

De typer av incitament som Ålandsbanken i regel erhåller

Fonder

För fondinnehav som ingår i diskretionärt förvaldade portföljer tar Ålandsbanken inte emot incitament.

I samband med övriga tjänster får Ålandsbanken som ersättning för distribution av fonder (provisionsåterbäring) en del av den årliga förvaltningsavgiften som fondbolaget i fråga debiterar av fonden för de fondandelar som förmedlats via Ålandsbanken. För en del fonder får Ålandsbanken även teckningsprovisionen som ersättning, och för vissa fonder både tecknings- och inlösenprovisionen.

Ersättningarnas syfte är att täcka de kostnader som Ålandsbanken har för att förmedla fonderna och möjliggör tillhandahållande av ett brett urval av produkter och tjänster av hög kvalitet.

Ålandsbanken avtalar med fondbolaget i fråga om

storleken på ersättningen som Ålandsbanken tar emot. Både fondens förvaltningsavgift och andelen som återbärs varierar beroende på fondbolag, fond och investerat belopp, men oftast är Ålandsbankens ersättning 40–50 % av förvaltningsavgiften. I vissa fall erhåller Ålandsbanken även hela teckningsprovisionen eller en andel av fondens rörliga förvaltningsavgift.

Förvaltningsavgiften och eventuella andra avgifter som fondbolaget tar ut för förvaltningen av fonder debiteras av fondens medel. Den ersättning som Ålandsbanken får av fondbolaget innebär således ingen ytterligare kostnad för kunden.

Mindre icke-monetära förmåner

Ålandsbanken kan ta emot sådan information och sådant material från motparter utan kostnad, som anses förbättra kvaliteten på tjänsten som Ålandsbanken tillhandahåller kund och som är av en sådan omfattning och art att de sannolikt inte skulle hindra Ålandsbanken från att agera i kundens bästa intresse. Detta innebär att Ålandsbanken har möjlighet att ta emot exempelvis analysmaterial som betalats av en emittent i marknadsföringssyfte, som publicerats för allmänheten eller som är av en så allmän karaktär att förmånen inte kan anses vara betydande.

De typer av incitament som Ålandsbanken i regel betalar

Kontakten mellan kunden och Ålandsbanken kan ha förmedlats av en extern samarbetspart till Ålandsbanken. För sådan förmedling kan Ålandsbanken komma att betala en ersättning till den externa samarbetsparten.

Diskretionär portföljförvaltning

I samband med att Ålandsbanken tillhandahåller diskretionär portföljförvaltning betalar Ålandsbanken i vissa fall en ersättning till samarbetsparten som hänvisar kunder till Ålandsbanken. Ofta är ersättningen 50 % av den årliga förvaltningsavgiften. Ålandsbanken förhandlar ersättningens storlek med samarbetsparten utgående från arbetsfördelningen mellan parterna och vardera partens kostnader för att tillhandahålla tjänsten.

Kunden betalar det pris som överenskommit om med Ålandsbanken. Den ersättning samarbetsparten erhåller innebär således ingen ytterligare kostnad för kunden.

Egenskaper och risker avseende finansiella instrument

Kunden måste vara införstådd med bland annat följande:

- att placeringar eller andra positioner i finansiella instrument sker på kundens egen risk.
- att kunden själv noga måste sätta sig in i värdepappersföretagets allmänna villkor för handel med finansiella instrument och i förekommande fall information i prospekt samt övrig information om aktuellt finansiellt instrument, dess egenskaper och risker.
- att det vid handel med finansiella instrument är viktigt att kontrollera all rapportering avseende transaktioner och innehav samt omgående reklamera eventuella fel.
- att det är viktigt att fortlöpande bevaka värdeförändringar på innehav av och positioner i finansiella instrument.
- att kunden själv måste initiera de åtgärder som fordras för att minska risken för förluster.

1. Handel med finansiella instrument

Handel med finansiella instrument, det vill säga bland annat aktier i aktiebolag och motsvarande andelsrätter i andra typer av företag, obligationer, depåbevis, fondandelar, penningmarknadsinstrument, finansiella derivatinstrument eller andra sådana värdepapper som kan bli föremål för handel på kapitalmarknaden, sker i huvudsak i organiserad form vid en handelsplats. Handeln sker genom de värdepappersföretag som deltar i handeln vid handelsplatsen. Kunden måste vanligtvis kontakta ett sådant värdepappersföretag för att köpa eller sälja finansiella instrument.

1.1 Handelsplatser och systematiska internhandlare

Med handelsplatser avses reglerad marknad och de två formerna av handelsplattformar; MTF-plattform och OTF-plattform. Därtill kan kunders handel utföras via ett värdepappersföretag som agerar som systematisk internhandlare (SI) eller på annat sätt utför handel inom sig mot det egna lagret eller annan kund.

På en **reglerad marknad** handlas olika typer av finansiella instrument. När det gäller aktier kan endast aktier i publika bolag noteras och handlas på en reglerad marknad och det ställs stora krav på sådana bolag, bland annat avseende bolagets storlek, verksamhets-

historia, ägarspridning och offentlig redovisning av bolagets ekonomi och verksamhet.

En **MTF-plattform (MTF)** kan beskrivas som ett handelssystem som organiseras och tillhandahålls av en börs eller ett värdepappersföretag. Det ställs typiskt sett lägre krav, i form av till exempel informationsgivning och verksamhetshistoria, på de finansiella instrument som handlas på en handelsplattform jämfört med finansiella instrument som handlas på en reglerad marknad.

En **OTF-plattform (OTF)** är på många sätt lik en MTF-plattform. Men på en OTF-plattform får bara finansiella instrument som inte är aktier eller aktierelaterade handlas, såsom obligationer och derivat. Vidare får OTF-plattformen ha friare regler för handeln inklusive ordermatchningen än vad reglerade marknader och MTF-plattformar får ha.

En **systematisk internhandlare (SI)** är ett värdepappersföretag som på ett organiserat, frekvent och systematiskt sätt handlar för egen räkning genom att utföra kundorder utanför en reglerad marknad eller en handelsplattform. En systematisk internhandlare är skyldig att offentliggöra marknadsmässiga anbud, det vill säga på köp- och säljpriser, för likvida finansiella instrument som handlas på en handelsplats och för vilka den systematiska internhandlaren bedriver systematisk internhandel.

Handel kan även äga rum genom ett värdepappersföretag utan att det är fråga om systematisk internhandel, mot institutets egna lager eller mot annan av institutets kunder.

Handeln på reglerade marknader, handelsplattformar och andra platser utgör en **andrahandsmarknad** för finansiella instrument som ett bolag redan givit ut (emitterat). Om andrahandsmarknaden fungerar väl, det vill säga det är lätt att hitta köpare och säljare och det fortlöpande noteras anbudskurser från köpare och säljare samt avslutskurser (betalkurser) från gjorda affärsavslut, har även bolagen en fördel genom att det blir lättare att vid behov emittera nya instrument och därigenom få in mer kapital till bolagets verksamhet. Förstahandsmarknaden, eller **primärmarknaden**, kallas den marknad där köp/teckning av nyemitterade instrument sker.

1.2 Handels-/noteringslistor

När det gäller aktier indelas vanligen handelsplatser aktierna i olika listor, vilka publiceras till exempel på

handelsplatsens webbsidor, i dagstidningar och andra medier. Avgörande för på vilken lista ett bolags aktier handlas kan vara bolagets börsvärde. De mest omsatta aktierna kan också finnas på en särskild lista. Vissa värdepappersföretag publicerar också egna listor över finansiella instrument som handlas via institutet, kurser till vilka instrumenten handlas etc., till exempel via institutets webbsidor. Aktier på listor med höga krav och hög omsättning anses normalt kunna innebära en lägre risk än aktier på andra listor.

Information om kurser med mera avseende aktier såväl som andra typer av finansiella instrument, exempelvis fondandelar, optioner och obligationer, publiceras också regelbundet via till exempel handelsplatsernas webbsidor, i dagstidningar och andra medier.

2. Risker med finansiella instrument och handel med finansiella instrument

2.1 Allmänt om risker

Finansiella instrument kan ge **avkastning** i form av **utdelning** (aktier och fonder) eller ränta (räntebärande instrument). Härutöver kan priset (kursen) på instrumentet öka eller minska i förhållande till priset när placeringen gjordes. I den fortsatta beskrivningen inräknas i ordet placering även eventuella negativa positioner (negativa innehav) som tagits i instrumentet, jämför till exempel vad som sägs om blankning i avsnitt 7 nedan. Den totala avkastningen är summan av utdelning/ränta och prisförändring på instrumentet.

Vad placeraren eftersträvar är naturligtvis en total avkastning som är positiv, det vill säga som ger **vinst**, helst så hög som möjligt. Men det finns också en **risk** att den totala avkastningen blir negativ, det vill säga att det blir en **förlust** på placeringen. Risken för förlust varierar med olika instrument. Vanligen är chansen till vinst på en placering i ett finansiellt instrument kopplad till risken för förlust. Ju längre tiden för innehavet av placeringen är desto större är vinstchansen respektive förlustrisken. I placeringssammanhang används ibland ordet risk som uttryck för såväl förlustrisk som vinstchans. I den fortsatta beskrivningen används dock ordet risk enbart för att beteckna förlustrisk. Det finns olika sätt att placera som minskar risken. Vanligen anses det bättre att inte placera i ett enda eller ett fåtal finansiella instrument utan att i stället placera i **flera olika** finansiella instrument. Dessa instrument bör då erbjuda en **spridning av riskerna** och inte samla risker som kan utlösas samtidigt. En spridning

av placeringarna till utländska marknader minskar normalt också risken i den totala portföljen, även om det vid hand-del med utländska finansiella instrument tillkommer en **valutarisk**.

Placeringar i finansiella instrument är förknippade med **ekonomisk risk**, vilket närmare kommer att beskrivas i denna information. Kunden svarar själv för risken och måste därför själv via anlitat värdepappersföretag – eller genom sitt kapitalförvaltande ombud – ta del av och därmed skaffa sig kännedom om de villkor, i form av allmänna villkor, faktablad, prospekt eller liknande, som gäller för handel med sådana instrument och om instrumentens egenskaper och risker förknippade därmed. Kunden måste också förtölpande bevaka sina placeringar i sådana instrument. Detta gäller även om kunden fått investeringsrådgivning vid placeringstillfället. Kunden bör i eget intresse vara beredd att snabbt vidta åtgärder, om detta skulle visa sig påkallat, exempelvis genom att avveckla placeringar som utvecklas negativt eller att ställa ytterligare säkerhet vid placeringar som finansierats med lån och där säkerhetsvärdet minskar.

Det är också viktigt att beakta den risk det kan innebära att handla med finansiella instrument på en annan handelsplats än en reglerad marknad, där kraven som ställs generellt är lägre.

2.2. Olika typer av riskbegrepp m.m.

I samband med den riskbedömning som bör ske då kunden gör en placering i finansiella instrument, och även förtölpande under innehavstiden, finns en mängd olika riskbegrepp och andra faktorer att beakta och sammanväga. Nedan följer en kort beskrivning av några av de vanligaste riskbegreppen.

Marknadsrisk – risken att marknaden i sin helhet, eller viss del därav där kunden har en placering, till exempel den svenska aktiemarknaden, går ner.

Kreditrisk – risken för bristande betalningsförmåga hos exempelvis en emittent eller en motpart.

Prisvolatilitetsrisk – risken för att stora svängningar i kursen/priset på ett finansiellt instrument kan påverka placeringen negativt.

Kursrisk – risken att kursen/priset på ett finansiellt instrument går ner.

Skatterisk – risken att skatteregler och/eller skattesatser är oklara eller kan komma att ändras.

Valutakursrisk – risken att en utländsk valuta till vil-

ken ett innehav är relaterat (exempelvis fondandelar i en fond som placerar i amerikanska värdepapper noterade i USD) försvagas.

Hävstångseffektsrisk – konstruktionen av derivatinstrument som gör att det finns en risk att prisutvecklingen på den underliggande egendomen får ett större negativt genomslag i kursen/priset på derivatinstrumentet.

Legal risk – risken att relevanta lagar och regler är oklara eller kan komma att ändras.

Bolagsspecifik risk – risken att ett visst bolag går sämre än förväntat eller drabbas av en negativ händelse och de finansiella instrument som är relaterade till bolaget därmed kan falla i värde.

Branschspecifik risk – risken att en viss bransch går sämre än förväntat eller drabbas av en negativ händelse och de finansiella instrument som är relaterade till bolag i branschen därmed kan falla i värde.

Likviditetsrisk – risken att ett finansiellt instrument inte kan säljas eller köpas vid en viss önskad tidpunkt.

Ränterisk – risken att det finansiella instrument kunden placerat i minskar i värde på grund av förändringar i marknadsräntan.

3. Aktier och aktierelaterade instrument

3.1 Allmänt om aktier

3.1.1 Aktier och aktiebolag

Aktier i ett aktiebolag ger ägaren rätt till en andel av bolagets **aktiekapital**. Går bolaget med vinst lämnar bolaget vanligen **utdelning** på aktierna. Aktier ger också rösträtt på bolagsstämman, som är det högsta beslutande organet i bolaget. Ju fler aktier ägaren har desto större andel av kapitalet, utdelningen och rösterna har aktieägaren. Beroende på vilken serie aktierna tillhör kan rösträtten variera. Det finns två slag av bolag, **publika** och **privata**. Endast publika bolag får låta aktierna handlas på en handelsplats.

3.1.2 Aktiekursen

Kursen (priset) på en aktie påverkas i första hand av utbudet respektive efterfrågan på den aktuella aktien vilket i sin tur, åtminstone på lång sikt, styrs av **bolagets framtidsutsikter**. En aktie upp- eller nedvärderas främst grundat på investerarnas analyser och bedömningar av bolagets möjligheter att göra framtida vinster. Den framtida **utvecklingen i omvärlden** av konjunktur, teknik, lagstiftning, konkurrens och så vi-

dare avgör hur efterfrågan blir på bolagets produkter eller tjänster och är därför av grundläggande betydelse för kursutvecklingen på bolagets aktier.

Det aktuella **ränteläget** spelar också en stor roll för prissättningen. Stiger marknadsräntorna ger räntebärande finansiella instrument, som samtidigt ges ut (nyemitteras), bättre avkastning. Normalt sjunker då kurserna på aktier som regelbundet handlas liksom på redan utelöpande räntebärande instrument. Skälet är att den ökade avkastningen på nyemitterade räntebärande instrument relativt sett blir bättre än avkastningen på aktier, liksom på utelöpande räntebärande instrument. Dessutom påverkas aktiekurserna negativt av att räntorna på bolagets skulder ökar när marknadsräntorna går upp, vilket minskar vinstutrymmet i bolaget.

Också **andra till bolaget direkt knutna förhållanden**, till exempel förändringar i bolagets ledning och organisation, produktionsstörningar med mera kan påverka bolaget negativt. Aktiebolag kan i värsta fall gå så dåligt att de måste försättas i konkurs. Aktiekapitalet, det vill säga aktieägarnas insatta kapital, är det kapital som då först används för att betala bolagets skulder. Detta leder oftast till att aktierna i bolaget blir värdelösa.

Även kurserna på vissa större **utländska reglerade marknader eller handelsplatser** inverkar på kurserna i Sverige, bland annat därför att flera svenska aktiebolag är noterade även på utländska marknadsplatser och prisutjämnningar sker mellan marknadsplatserna. Kursen på aktier i bolag som tillhör samma **branschsektor** påverkas ofta av förändringar i kursen hos andra bolag inom samma sektor. Denna påverkan kan även gälla för bolag i olika länder.

Aktörerna på marknaden har olika behov av att placera kontanter (likvida medel) eller att få fram likvida medel. Dessutom har de ofta olika mening om hur kursen borde utvecklas. Dessa förhållanden, som även innefattar hur bolaget värderas, bidrar till att det finns såväl köpare som säljare. Är placerarna däremot samstämmiga i sina uppfattningar om kursutvecklingen vill de antingen köpa och då uppstår ett köptryck från många köpare, eller också vill de sälja och då uppstår ett säljtryck från många säljare. Vid köptryck stiger kursen och vid säljtryck faller den.

Omsättningen, det vill säga hur mycket som köps och säljs av en viss aktie, påverkar i sin tur aktiekursen. Vid hög omsättning minskar skillnaden, även kallad

spread, mellan den kurs köparna är beredda att betala (**köpkursen**) och den kurs säljarna begär (**säljkursen**). En aktie med hög omsättning, där stora belopp kan omsättas utan större inverkan på kursen, har en god **likviditet** och är därför lätt att köpa respektive att sälja. Bolagen på de reglerade marknadernas listor har ofta en högre likviditet. Olika aktier kan under dagen eller under längre perioder uppvisa olika rörlighet (**volatilitet**) i kurserna, det vill säga upp- och nedgångar samt storlek på kursförändringarna.

De kurser till vilka aktierna har handlats (**betalkurser**), såsom högst/lägst/senast betalt under dagen samt sist noterade köp-/säljkurser och vidare uppgift om handlad volym i kronor publiceras bland annat i de flesta större dagstidningarna och på olika internetsidor som upprättas av marknadsplatser, värdepappersföretag och medieföretag såsom text-TV. Aktualiteteten i dessa kursuppgifter kan variera beroende på sättet de publiceras på.

3.1.3 Olika aktieserier

Aktier finns i olika **serier**, vanligen A- och B-aktier vilket normalt har med rösträtten att göra. A-aktier ger normalt en röst medan B-aktier ger en **begränsad rösträtt**, oftast en tiondels röst. Skillnaderna i rösträtt beror bland annat på att man vid ägarspridning vill värna om de ursprungliga grundarnas eller ägarnas inflytande över bolaget genom att ge dem en starkare rösträtt. Nya aktier som ges ut får då ett lägre röstvärde än den ursprungliga A-serien och betecknas med B, C eller D etc.

3.1.4 Kvotvärde, split och sammanläggning av aktier

En akties **kvotvärde** är den andel som varje aktie representerar av bolagets aktiekapital. En akties kvotvärde erhålls genom att dividera aktiekapitalet med det totala antalet aktier. Ibland vill bolagen ändra kvotvärdet, till exempel därför att kursen, det vill säga marknadspriset på aktien, har stigit kraftigt. Genom att dela upp varje aktie på två eller flera aktier genom en så kallad **split**, minskas kvotvärdet och samtidigt sänks kursen på aktierna. Aktieägaren har dock efter en split sitt kapital kvar oförändrat, men detta är fördelat på fler aktier som har ett lägre kvotvärde och en lägre kurs per aktie.

Omvänt kan en **sammanläggning** av aktier (omvänd split) göras om kursen sjunkit kraftigt. Då slås två eller flera aktier samman till en aktie. Aktieägaren har dock

efter en sammanläggning av aktier samma kapital kvar, men detta är fördelat på färre aktier som har ett högre kvotvärde och en högre kurs per aktie.

3.1.5 Marknadsintroduktion, privatisering och uppköp

Marknadsintroduktion innebär att aktier i ett bolag introduceras på aktiemarknaden, det vill säga upptas till handel på en reglerad marknad eller en MTF-plattform. Allmänheten erbjuds då att **teckna** (köpa) aktier i bolaget. Oftast rör det sig om ett befintligt bolag, som inte tidigare handlats på en reglerad marknad eller annan handelsplats, där ägarna beslutat att vidga ägarkretsen och underlätta handeln i bolagets aktier. Om ett statligt ägt bolag introduceras på marknaden kallas detta för **privatisering**.

Uppköp tillgår i regel så att någon eller några investerare erbjuder aktieägarna i ett bolag att på vissa villkor sälja sina aktier. Om uppköparen får in 90 % eller mer av antalet aktier i det uppköpta bolaget, kan uppköparen begära **tvångsinlösen** av kvarstående aktier från de ägare som ej accepterat uppköps-erbjudandet. Dessa aktieägare är då tvungna att sälja sina aktier till uppköparen mot en ersättning som fastställs genom ett skilje-domsförfarande.

3.1.6 Emissioner

Om ett aktiebolag vill utvidga sin verksamhet krävs ofta ytterligare aktiekapital. Detta skaffar bolaget genom att ge ut nya aktier genom **nyemission**. Oftast får de gamla ägarna **teckningsrätter** som ger företräde att teckna aktier i en nyemission. Antalet aktier som får tecknas sätts normalt i förhållande till hur många aktier ägaren tidigare hade. Tecknaren måste betala ett visst pris (emissionskurs), oftast lägre än marknadskursen, för de nyemitterade aktierna. Direkt efter det att teckningsrätterna – som normalt har ett visst marknadsvärde – avskilts från aktierna sjunker vanligen kursen på aktierna, samtidigt ökar antalet aktier för de aktieägare som tecknat. De aktieägare som inte tecknar kan, under teckningstiden som oftast pågår några veckor, sälja sina teckningsrätter på den marknadsplats där aktierna handlas. Efter teckningstiden förfaller teckningsrätterna och blir därmed obrukbara och värdelösa.

Aktiebolag kan även genomföra så kallad **riktad nyemission**, vilket genomförs som en nyemission men enbart riktad till en viss krets investerare. Aktiebolag kan även genom så kallad **apportemission** ge ut

nya aktier för att förvärva andra bolag, affärsrörelser eller tillgångar i annan form än pengar. Såväl vid riktad nyemission som vid apportemission sker så kallad **utspädning** av befintliga aktieägares andel av antalet röster och aktiekapital i bolaget, men antalet innehavda aktier och marknadsvärdet på det placerade kapitalet påverkas normalt inte.

Om tillgångarna eller de reserverade medlen i ett aktiebolag har ökat mycket i värde, kan bolaget föra över en del av värdet till sitt aktiekapital genom en så kallad **fondemission**. Vid fondemission tas det hänsyn till antalet aktier som varje aktieägare redan har. Antalet nya aktier som tillkommer genom fondemissionen sätts i förhållande till hur många aktier ägaren tidigare hade. Genom fondemissionen får aktieägaren fler aktier, men ägarens andel av bolagets ökade aktiekapital förblir oförändrad. Kursen på aktierna sänks vid en fondemission, men genom ökningen av antalet aktier bibehåller aktieägaren ett oförändrat marknadsvärde på sitt placerade kapital. Ett annat sätt att genomföra fondemission är att bolaget **skriver upp** kvotvärdet på aktierna. Aktieägaren har efter uppskrivning ett oförändrat antal aktier och marknadsvärde på sitt placerade kapital.

3.2 Allmänt om aktierelaterade instrument

Nära knutna till aktier är aktieindexobligationer, depåbevis, konvertibler, aktie- och aktieindexoptioner, aktie- och aktieindexterminer, warranter samt hävstångscertifikat.

3.2.1 Indexobligationer/Aktieindexobligationer

Indexobligationer/aktieindexobligationer är obligationer där avkastningen istället för ränta är beroende till exempel av ett aktieindex. Utvecklas indexet positivt följer avkastningen med. Vid en negativ indexutveckling kan avkastningen utebli. Obligationen återbetalas dock alltid med sitt nominella belopp, som kan vara lägre än investeringsbeloppet, på inlösendagen och har på så sätt en begränsad förlustrisk jämfört med till exempel aktier och fondandelar. Risken med en placering i en aktieindexobligation kan, förutom eventuellt erlagd överkurs och kostnader, definieras som den alternativa avkastningen, det vill säga den avkastning investeraren skulle ha fått på det investerade beloppet med en annan placering. Indexobligationer kan ha olika benämningar som aktieindexobligationer, SPAX, aktieobligationer, kreditkorgsobligationer, räntekorgsobligationer, valutakorgsobligationer och så vidare beroende på vilket underliggande tillgångsslag

som bestämmer obligationens avkastning. När man talar om indexobligationer så benämns dessa ofta också som kapitalskyddade produkter. Med detta begrepp avses att beskriva, som ovan nämnts, att oavsett om produkten ger avkastning eller ej så återbetalas det nominella beloppet, vanligtvis investeringsbeloppet minskat med eventuellt erlagd överkurs. Observera att kapitalskyddet inte gäller om emittenten försätts i konkurs eller blir föremål för företagsrekonstruktion med offentligt ackord (nedsättning av fordringsbeloppet).

3.2.2 Depåbevis

Svenskt Depåbevis är ett bevis om rätt till utländska aktier, som utgivaren av beviset förvarar/innehar för innehavarens räkning. Depåbevis handlas precis som aktier på en reglerad marknad eller handelsplats och prisutvecklingen följer normalt prisutvecklingen på den utländska marknadsplats där aktien handlas. Utöver de generella risker som finns vid handel med aktier eller andra typer av andelsrätter bör eventuell valutakursrisk beaktas.

3.2.3 Konvertibler

Konvertibler (konverteringslån eller konvertibler) är räntebärande värdepapper (lån till utgivaren/emittenten av konvertibel) som inom en viss tidsperiod kan bytas ut mot aktier. Avkastningen på konvertiblerna, det vill säga kupongräntan, är vanligen högre än utdelningen på utbytesaktierna. Konvertibelkursen uttrycks i procent av det nominella värdet på konvertibel.

3.2.4 Omvända konvertibler

Omvända konvertibler är ett mellanting mellan en ränte- och en aktieplacering. Den omvända konvertibel är knuten till en eller flera underliggande aktier eller index. Denna placering ger en ränta, det vill säga en fast, garanterad avkastning. Om de underliggande aktierna eller index utvecklas positivt återbetalas det placerade beloppet plus den fasta avkastningen. Om de underliggande aktierna eller index däremot skulle falla, finns det en risk att innehavaren i stället för det placerade beloppet, utöver en på förhand fastställd avkastning kan få en eller flera aktier som ingår i den omvända konvertibel eller motsvarande kontantlikvid.

3.2.5 Aktieoptioner och aktieindexoptioner

Aktieoptioner finns av olika slag. Förvärvade köpoptioner (på engelska call options) ger innehavaren rätt

att inom en viss tidsperiod köpa redan utgivna aktier till ett på förhand bestämt pris. Säljoptioner (på engelska put options) ger omvänt innehavaren rätt att inom en viss tidsperiod sälja aktier till ett på förhand bestämt pris. Mot varje **förvärvad** option svarar en **utfärdad** option. Risken för den som förvärvar en option är, om inte riskbegränsande åtgärder vidtas, att den minskar i värde eller förfaller värdelös på slutdagen. I det senare fallet är den vid förvärvet betalda premien för optionen helt förbrukad. Utfärdaren av en option löper en risk som i vissa fall, om inte riskbegränsande åtgärder vidtas, kan vara obegränsat stor. Kursen på optioner påverkas av kursen på motsvarande underliggande aktier eller index, men oftast med större kurssvängningar och prispåverkan än dessa.

Den mest omfattande handeln i aktieoptioner sker på de reglerade marknaderna. Där förekommer även handel med **aktieindexoptioner**. Dessa indexoptioner ger vinst eller förlust direkt i kontanter (**kontantavräkning**) utifrån utvecklingen av ett underliggande index. Se även avsnitt 5 om derivat.

3.2.6 Aktieterminer och aktieindexterminer samt futures

En **termin eller forward** innebär att parterna ingår ett ömsesidigt bindande avtal med varandra om köp respektive försäljning av den underliggande egendomen till ett på förhand avtalat pris och med leverans eller annan verkställighet, till exempel kontantavräkning, av avtalet vid en i avtalet angiven tidpunkt (stängningsdagen). Någon premie betalas inte eftersom parterna har motsvarande skyldigheter enligt avtalet.

En future är en variant på termin eller forward. Skillnaden mellan en future och en forward består i hur avräkningen går till, det vill säga när man som part i ett kontrakt får betalt eller betalar beroende på om positionen gett vinst eller förlust. För en future sker en daglig avräkning i form av löpande betalningar mellan köpare och säljare på basis av värdeförändringen dag för dag av underliggande tillgång. För en forward sker avräkning först i anslutning till instrumentets slutdag.

Se även avsnitt 5 om derivat.

3.2.7 Warranter

Handel förekommer också med vissa köp- och säljoptioner med längre löptider, i Sverige vanligen kallade warranter. Warranter kan utnyttjas för att köpa eller sälja underliggande aktier eller i andra fall ge kontanter om kursen på underliggande aktie utvecklas

på rätt sätt i förhållande till warrantens lösenpris. Teckningsoptioner (på engelska subscription warrants) avseende aktier kan inom en viss tidsperiod utnyttjas för teckning av motsvarande nytgivna aktier. Se även avsnitt 5 om derivat.

3.2.8 Hävstångscertifikat

Hävstångscertifikat, som ofta kallas enbart certifikat eller i vissa fall **bevis**, är ofta en kombination av exempelvis en köp- och en säljoption och är beroende av en underliggande tillgång, exempelvis en aktie, ett index eller en råvara. Ett certifikat har inget nominellt belopp. Hävstångscertifikat ska inte förväxlas med till exempel företagscertifikat, vilket är ett slags skuldebrev som kan ges ut av företag i samband med att företaget lånar upp pengar på kapitalmarknaden.

En utmärkande egenskap för hävstångscertifikat är att relativt små kursförändringar i underliggande tillgång kan medföra avsevärda förändringar i värdet på innehavarens placering. Dessa förändringar i värdet kan vara till investerarens fördel, men de kan också vara till investerarens nackdel. Innehavare bör vara särskilt uppmärksamma på att hävstångscertifikat kan falla i värde och även förfalla helt utan värde med följd att hela eller delar av det investerade beloppet kan förloras. Motsvarande resonemang kan i många fall gälla även för optioner och warranter. Se även avsnitt 5 om derivat.

4. Ränterelaterade instrument

Ett räntebärande finansiellt instrument är en fordringsrätt på utgivaren (emittenten) av ett lån. Avkastning lämnas i form av ränta. Det finns olika former av räntebärande instrument beroende på vilken emittent som givit ut instrumentet, den säkerhet som emittenten kan ha ställt för lånet, löptiden fram till återbetalningsdagen och formen för utbetalning av räntan. Räntan (kupongen) betalas vanligen ut årsvis.

En annan form för räntebetalning är att sälja instrumentet med rabatt (diskonteringspapper). Vid försäljningen beräknas priset på instrumentet genom att diskontera lånebeloppet inklusive beräknad ränta till nuvärde. Nuvärdet eller kursen är lägre än det belopp som erhålls vid återbetalningen (nominella beloppet). Bankcertifikat och statskuldväxlar är exempel på diskonteringspapper, liksom obligationer med så kallad nollkupongkonstruktion.

Ytterligare en annan form för räntebärande obligatio-

ner är statens premieobligationer där låneräntan lottas ut bland innehavarna av premieobligationer. Det förekommer även ränteinstrument och andra sparformer där räntan är skyddad mot inflation och placeringen därför ger en fast real ränta.

Risken i ett räntebärande instrument utgörs dels av den kursförändring (kursrisk) som kan uppkomma under löptiden på grund av att marknadsräntorna förändras, dels att emittenten kanske inte klarar att återbetala lånet (kreditrisk). Lån för vilka fullgod säkerhet för återbetalningen har ställts är därvid typiskt sett mindre riskfyllda än lån utan säkerhet. Rent allmänt kan dock sägas att risken för förlust på räntebärande instrument kan anses som lägre än för aktier. Ett räntebärande instrument utgivet av en emittent med hög kreditvärdighet kan således vara ett bra alternativ för den som vill minimera risken att sparkapitalet minskar i värde och kan vara att föredra vid ett kortsiktigt sparande. Även vid långsiktigt sparande där kapitalet inte ska äventyras, till exempel för pensionsåtaganden, är inslag av räntebärande placeringar mycket vanliga. Nackdelen med en räntebärande placering är att den i regel ger en låg värdestegring. Exempel på räntebärande placeringar är sparkonton, privatobligationer och räntefonder.

Kurserna fastställs löpande såväl på instrument med kort löptid (mindre än ett år) till exempel statskuldväxlar som på instrument med längre löptider till exempel obligationer. Detta sker på penning- och obligationsmarknaden. Marknadsräntorna påverkas av analyser och bedömningar som Riksbanken och andra större institutionella marknadsaktörer gör av hur utvecklingen av ett antal ekonomiska faktorer som inflation, konjunktur, ränteutvecklingen i Sverige och i andra länder och så vidare kommer att utvecklas på kort och lång sikt. Riksbanken vidtar även så kallade penningpolitiska operationer i syfte att styra utvecklingen av marknadsräntorna så att inflationen håller sig inom fastställda mål. De finansiella instrument som handlas på penning- och obligationsmarknaden (till exempel statsobligationer, statskuldväxlar och bostadsobligationer) handlas ofta i mycket stora poster (mångmiljonbelopp).

Om marknadsräntorna går upp kommer kursen på utelöpande (redan utgivna) räntebärande finansiella instrument att falla om de har fast ränta, eftersom nya lån ges ut med en räntesats som följer aktuell marknadsränta och därmed ger högre ränta än vad utelöpande instrumentet ger. Omvänt stiger kursen på utelöpande

instrument när marknadsräntan går ned.

Lån utgivna av stat och kommun anses innebära låg risk vad gäller återbetalningen, vilket således gäller för stats- och kommunobligationer. Andra emittenter än stat och kommun kan ibland, vid emission av obligationer, ställa säkerhet i form av andra finansiella instrument eller annan egendom (sak- eller real-säkerhet).

Det finns även andra räntebärande instrument som innebär en högre risk än obligationer om emittenten skulle få svårigheter att återbetala lånet, till exempel förlagsbevis eftersom de lånen återbetalas först efter det alla andra fordringsägare fått betalt. Villkorade konvertibla obligationer (contingent convertibles), så kallade cocos, är en annan typ av komplex produkt med risker som kan vara mycket svåra att förstå. I grunden är de obligationer som under vissa förutbestämda händelser kan skrivas ned, det vill säga förlora hela eller delar av sitt värde, eller omvandlas till aktier. En form av ränterelaterade instrument är säkerställda obligationer. Dessa är förenade med en särskild förmånsrätt enligt speciell lagstiftning. Regelverket kring säkerställda obligationer syftar till att en investerare ska få full betalning enligt avtalad tidplan även om obligationens utgivare skulle gå i konkurs, förutsatt att den egendom som säkerställer obligationen är tillräckligt mycket värd.

5. Derivatinstrument

Derivatinstrument såsom optioner, terminer med flera förekommer med olika slag av underliggande tillgång, till exempel aktier, obligationer, råvaror och valutor. Derivatinstrument kan utnyttjas för att minska risken i en placering.

Kursen i ett derivatinstrument är beroende av kursen i det underliggande instrumentet. En särskild omständighet är att prisutvecklingen på derivatinstrumentet oftast är kraftigare än prisutvecklingen på den underliggande egendomen. Prisgenomslaget kallas **hävstångseffekt** och kan leda till större vinst på insatt kapital än om placeringen hade gjorts direkt i den underliggande egendomen. Å andra sidan kan hävstångseffekten lika väl medföra större förlust på derivatinstrumenten jämfört med värdeförändringen på den underliggande egendomen, om prisutvecklingen på den underliggande egendomen blir annorlunda än den förväntade. Hävstångseffekten, det vill säga möjligheten till vinst respektive risken för förlust, varierar beroende på derivatinstrumentets konstruktion

och användningssätt. Stora krav ställs därför på bevakningen av prisutvecklingen på derivatinstrumentet och på den underliggande egendomen. Investeraren bör i eget intresse vara beredd att agera snabbt, ofta samma dag, om placeringen i derivatinstrument skulle komma att utvecklas i ofördelaktig riktning. Det är också viktigt att i sin riskbedömning beakta att möjligheten att avveckla en position/ett innehav kan försvåras vid en negativ prisutveckling.

För ytterligare information om derivatinstrument, se information om egenskaper och risker avseende derivatinstrument.

6. Fonder och Fondandelar

En fond är en "portfölj" av olika finansiella instrument, till exempel aktier och obligationer. Fonden ägs gemensamt av alla som sparar i fonden, andelsägarna, och förvaltas av ett fondbolag. Det finns olika slags fonder med olika placeringsinriktning. Med placeringsinriktning menas vilken typ av finansiella instrument som fonden placerar i. Nedan redogörs i korthet för några av de vanligaste typerna av fonder. För ytterligare information se Fondbolagens Förenings webbplats, www.fondbolagen.se.

En **aktiefond** placerar allt eller huvudsakligen allt kapital som andelsägarna inbetalat i aktier. **Blandfonder** med både aktier och räntebärande instrument förekommer också, liksom rena **räntefonder** där kapitalet placeras i räntebärande instrument. En av idéerna med en aktiefond är att den placerar i flera olika aktier och andra aktierelaterade finansiella instrument, vilket gör att den bolagsspecifika risken för andelsägaren minskar jämfört med risken för den aktieägare som placerar i endast en eller i ett fåtal aktier. Andelsägaren slipper vidare att välja ut, köpa, sälja och bevaka aktierna och annat förvaltningsarbete runt detta.

Principen för **räntefonder** är densamma som för aktiefonder – placering sker i olika räntebärande instrument för att få riskspridning i fonden och förvaltningen i fonden sker efter analys av framtida ränteturo.

En **fond-i-fond** är en fond som placerar i andra fonder. En fond-i-fond kan ses som ett alternativ till att själv välja att placera i flera olika fonder. Man kan därmed uppnå den riskspridning som en väl sammansatt egen fondportfölj kan ha. Det finns fond-i-fonder med olika placeringsinriktningar och risknivåer.

Andra exempel på fonder är **indexfonder** som inte förvaltas aktivt av någon förvaltare utan som istället

placeras i finansiella instrument som följer sammansättningen i ett visst bestämt index.

En ytterligare typ av fond är **hedgefond**. Hedge betyder skydda på engelska. Trots att hedging är avsett att skydda mot oväntade förändringar i marknaden kan en hedgefond vara en fond med hög risk, då sådana fonder ofta är högt belånade. Skillnaderna är dock stora mellan olika hedgefonder. Det finns även hedgefonder med låg risk. Hedgefonder försöker ge en positiv avkastning oavsett om aktie- eller räntemarknaden går upp eller ner. En hedgefond är ofta en specialfond och har därmed större frihet i sina placeringsmöjligheter än traditionella fonder (värdepappersfonder). Placeringsinriktningen kan vara allt från aktier, valutor och räntebärande instrument till olika arbitragestrategier (spekulation i förändringar av till exempel räntor och/eller valutor). Hedgefonder använder sig ofta av derivat i syfte att öka eller minska fondens risk. Blankning (se nedan) är också ett vanligt inslag.

Fonder kan också delas in i **värdepappersfonder** (även kallade UCITS-fonder) och **specialfonder**. Värdepappersfonder är de fonder som uppfyller det så kallade UCITS-direktivets krav på bland annat placeringsbestämmelser och riskspridning. Såväl svenska som utländska värdepappersfonder (som fått tillstånd i sitt hemland inom EES), får säljas och marknadsföras fritt i samtliga EES-länder. Specialfonder (däribland hedgefonder, se ovan) följer det s.k. AIFM-direktivet. Dessa fonder avviker på något sätt från reglerna i UCITS-direktivet, och det är därför särskilt viktigt att kunden tar reda på vilka placeringsregler den aktuella specialfonden kommer att iakttä. Detta framgår av fondens informationsbroschyr och faktablad. Varje fondbolag är skyldigt att självant erbjuda potentiella investerare det faktablad som avser fonden. Specialfonder får inte marknadsföras och säljas fritt utanför Sverige till icke-professionella kunder. För de fonder som placeras i utländska finansiella instrument tillkommer även en valutarisk (se även avsnitt 2.2 ovan).

Andelsägarna får det antal andelar i fonden som motsvarar andelen insatt kapital i förhållande till fondens totala kapital. Andelarna kan köpas och lösas in genom värdepappersföretag som saluför andelar i fonden eller direkt hos fondbolaget. Det är dock viktigt att beakta att vissa fonder kan ha förutbestämda tidpunkter då fonden är "öppen" för köp och inlösen, varför det inte alltid är möjligt med regelbunden handel. Andelarnas aktuella värde beräknas regelbundet av fondbolaget och baseras på kursutvecklingen av de finansiella in-

strument som ingår i fonden. Det kapital som placeras i en fond kan både öka och minska i värde och det är därför inte säkert att placeraren får tillbaka hela det insatta kapitalet.

7. Alternativa placeringar

Med alternativa placeringar menas placeringar som inte faller inom ramen för traditionella aktie- eller räntepaceringar. Det kan vara olika instrument som till exempel valutor, råvaror, fastighetsfonder, hedgefonder, private equity –placeringar eller private equity-fonder. Värdet på alternativa placeringar följer inte samma mönster och cykler som värdet på traditionella placeringar och används därför ofta för diversifiering av portföljer. Ett inslag av alternativa placeringar i en portfölj har ofta som mål att sprida riskerna samt öka möjligheterna till avkastning när aktier och räntor har sämre utsikter. Det finns alternativa placeringar i många olika risknivåer och värdeutvecklingen på alternativa placeringar kan avvika märkbart från den allmänna marknadsutvecklingen och variera kraftigt.

Riskerna som är förknippade med alternativa placeringar avviker ofta från riskerna förknippade med traditionella placeringar. Likviditetsrisken varierar mellan olika typer av alternativa placeringar. Vissa alternativa placeringar har daglig likviditet. Fastighets- och hedgefonder handlas vanligen med begränsade intervall, till exempel månads-, kvartals- eller halvårsvis och fonderna kan i sin tur investera i innehav med begränsad likviditet. En realisering kan dröja beroende på placeringsobjektets handelsintervall och på underliggande innehavs likviditet. I vissa fall kan en oplanerad realisering medföra ytterligare kostnader för kunden på grund av den alternativa placeringens villkor. Även i övrigt kan det vara högre kostnader samt högre minimiinvesteringar förknippade med alternativa placeringar än med traditionella placeringar.

8. Produkter som omfattas av ägar-och investeransvar

Genom den så kallade resolutionsregleringen har en ny princip tagits i bruk inom den europeiska bankregleringen: ägar- och investeransvar. Med ägaransvar avses det ansvar som ägarna för ett bolag bär för bolagets ekonomiska framgång, exempelvis vid en konkurs. Med investeransvar avses att i samband med tillräckligt stora förluster kan även bolagets borgenärer (bland annat de som investerat i bolagets masskuldebrev) helt eller delvis förlora kapitalet i sin skuldpla-

cering.

Denna nya princip innebär att kreditinstitut och värdepappersföretag som råkar i ekonomiska svårigheter inte längre kommer att räddas med statligt kapital.

Ägaransvaret omfattar exempelvis aktier och andra egenkapitalinstrument som emitterats av ett kreditinstitut eller ett värdepappersföretag.

Skulder som omfattas av investeransvaret är exempelvis masskuldebrevslån, debenturer, olika spar- och avkastningsobligationer samt olika indexlån oberoende av om de är kapitalskyddade eller inte. Masslån som beviljats mot säkerhet är tryggade och omfattas inte av investeransvaret, förutsatt att lånebeloppet inte överstiger säkerhetens värde. Insättningar som omfattas av insättningsgarantin (upp till 100 000 euro) är tryggade.

Ägar- och investeransvaret kan också inverka på värdet på övriga investeringsprodukter, exempelvis placeringsfonder, vilka har ovan nämnda instrument som underliggande instrument. Kundmedel som en kund har överfört till kreditinstitutet eller värdepappersföretaget för att placeras vidare omfattas däremot inte av investeransvaret.

Risker med produkter som omfattas av ägar- och investeransvar

Ägaransvar enligt resolutionsregleringen medför att redan de första resolutionsåtgärderna, vilka är svårare för en investerare att förutse än konkurs, kan leda till att värdet på alla de värdepapper som räknas till kreditinstitutets eller värdepappersföretagets eget kapital nollställs och att investerarens hela ägarandel blir värdelös.

Med hjälp av investeransvaret omvandlas kreditinstitutets eller värdepappersföretagets skulder till kapital. Förfarandet motsvarar borgenärernas förluster i en situation där man hade låtit institutet gå i konkurs, eftersom skulderna skärs ned i samma prioritetsordning som vid konkurs. Det är också möjligt att förlänga tiden för återbetalningen av skulden eller att skjuta upp räntebetalningen.

9. Blankning

Blankning innebär att den som lånat finansiella instrument, och samtidigt förbundit sig att vid en senare tidpunkt till långivaren återlämna instrument av samma slag, säljer de lånade instrumenten. Vid försäljningen räknar låntagaren med att vid tidpunkten för återlämnandet kunna anskaffa instrumenten på marknaden till ett lägre pris än det till vilka de lånade instrumenten såldes. Skulle priset i stället ha gått upp, uppstår en förlust, vilken vid en kraftig prishöjning kan bli avsevärd.

10. Belåning

Finansiella instrument kan i många fall köpas för delvis lånat kapital. Eftersom såväl det egna som det lånade kapitalet påverkar avkastningen kan kunden genom lånefinansieringen få en större vinst om placeringen utvecklas positivt jämfört med en investering med enbart eget kapital. Skulden som är kopplad till det lånade kapitalet påverkas inte av om kurserna på köpta instrument utvecklas positivt eller negativt, vilket är en fördel vid en positiv kursutveckling. Om kurserna på köpta instrument utvecklas negativt uppkommer en motsvarande nackdel eftersom skulden kvarstår till 100 procent, vilket innebär att kursfallet krona för krona förbrukar det egna kapitalet. Vid ett kursfall kan därför det egna kapitalet helt eller delvis förbrukas samtidigt som skulden måste betalas helt eller delvis genom försäljningsintäkterna från de finansiella instrument som fallit i värde. Skulden måste betalas även om försäljningsintäkterna inte täcker hela skulden.

Information om olika typer av finansiella instrument och handel med finansiella instrument jämte förslag till ytterligare litteratur på området återfinns också till exempel på Konsumenternas bank- och finansbyrås webbsidor, www.konsumenternas.se, och på SwedSecs webbsidor, www.swedsec.se.